

VAMMAISPALVELULAIN MUKAISTEN KULJETUSPALVELUJEN SOVELTAMISOHJEET YLÄ-SAVON SOTE KUNTAYHTYMÄSSÄ 1.7.2020 ALKAEN

1 VAIKEAVAMMAISTEN KULJETUSPALVELUJEN JÄRJESTÄMINEN

Vammaispalvelulain (380/1987) 8 §:n mukaan kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle kohtuulliset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattajapalveluineen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä vastaa jäsenkuntiensa vammaispalvelulain mukaisten kuljetuspalvelujen järjestämisestä.

Vammaispalvelulain mukaiset kuljetuspalvelut on järjestettävä siten, että vammaisilla henkilöillä on samankaltaiset ja yhdenvertaiset oikeudet liikkua, kuin muillakin yhteiskunnan jäsenillä. Kuljetuspalveluilla turvataan vaikeimmin vammaisille henkilöille kohtuulliset liikkumismahdollisuudet samoin kustannuksin kuin muille kansalaisille.

Kunnalla on oikeus valita kuljetuspalvelujen järjestämistapa. Kunta voi järjestää kuljetuspalvelut omana toimintana, taksikuljetuksena, kutsutaksikuljetuksena, yhteiskuljetuksena, palveluliikennettä hyväksikäyttäen tai matkojen yhdistelykeskuksien avulla tai näiden kaikkien yhdistelmänä. Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä järjestää vammaispalvelulain mukaiset kuljetuspalvelut taksikuljetuksena. Taksikyydissä voi matkustaa useampi asiakas yhtä aikaa, jolloin matkakustannukset jakautuvat matkustajien kesken. Mikäli asiakas kykenee käyttämään Pali-palveluliikennettä, hänelle ei synny oikeutta vammaispalvelulain mukaiseen kuljetuspalveluun.

2 KULJETUSPALVELUJEN MYÖNTÄMISEN PERUSTEET

Vammaisella henkilöllä tarkoitetaan vammaispalvelulain 2 §:n mukaan henkilöä, jolla vammansa tai sairautensa johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista. Pitkäaikaisesta tilasta on kyse silloin, kun vammasta tai sairaudesta aiheutuva haitta kestää yli vuoden. Tämän lisäksi ainoastaan vaikeavammaisella henkilöllä on subjektiivinen oikeus vammaispalvelulain tarkoittamiin kuljetuspalveluihin. Vammaispalvelulain mukaisissa palveluissa vaikeavammaisuus määrittyy kunkin palvelun suhteen eri tavoin vammaispalvelulaissa- ja asetuksessa määritellyin perustein. Kuljetuspalveluja ja niihin liittyviä saattajapalveluja järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja joka ei vammansa tai sairautensa vuoksi voi käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia (VpA 5 §).

Kuljetuspalveluina tulee järjestää jokapäiväiseen elämään kuuluvat kuljetukset, joita ovat työssä käymisestä ja opiskelusta aiheutuvat kuljetukset sekä asioimiseen, yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja virkistykseen liittyvät kuljetukset tai muun sellaisen syyn vuoksi tarpeelliset jokapäiväiseen elämään liittyvät kuljetukset. Jokapäiväiseen elämään kuuluvia kuljetuksia ovat vaikeavammaisen henkilön asuinkunnan alueella tapahtuvat tai lähikuntiin ulottuvat kuljetukset. (VpA 4 §.) Oikeuskäytännössä lähikunnan on pääsääntöisesti katsottu tar-

koittavan asuinkunnan maantieteellisiä rajakuntia. Kuljetuspalveluja on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle siten, että hänellä on mahdollisuus suorittaa välttämättömien työhön ja opiskeluun liittyvien matkojen lisäksi vähintään 18 yhdensuuntaista jokapäiväiseen elämään kuuluvaa matkaa kuukaudessa (VpA 6 §). Mikäli vaikeavammaisen henkilön matkojen tarve on 18 matkaa suurempi, on kuljetuspalvelutarpeesta ja matkan tarkoituksesta annettava yksityiskohtainen selvitys. Lisäksi lisämatkojen on liityttävä vammaispalvelulain 8 §:n mukaisesti tavanomaisiin elämäntoimintoihin.

Vammaispalvelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestetään, jos vammaisen henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja tai tukitoimia muun ensisijaisen lain nojalla. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaiset kuljetuspalvelut ovat ensisijaisia suhteessa vammaispalvelulain mukaisiin kuljetuspalveluihin, mikäli ne ovat riittäviä ja asiakkaalle sopivia. Vammaispalvelulain mukaiset kuljetuspalvelut tulevat kyseeseen silloin, jos ensisijaisilla palveluilla ja tukimuodoilla ei voida poistaa vammasta aiheutunutta tarvetta tai haittaa. Pääasiassa ikääntymisestä johtuva liikuntakyvyn aleneminen ei ole peruste vammaispalvelulain mukaisen kuljetuspalvelun myöntämiselle. Kuljetuksia ei järjestetä vammaispalveluna silloin, jos henkilö saa vammautumisesta johtuen matkakustannusten korvauksia vakuutuslainsäädännön perusteella. Vammaispalvelukuljetuksina ei järjestetä myöskään KELA:n korvauksien piiriin kuuluvia terveydenhuollon matkoja tai koulumatkoja. Koulukuljetukset kuuluvat kunnan perusopetuksen järjestämisvastuulle.

3 KULJETUSPALVELUJEN PALVELUTARPEEN ARVIOINTI

Hakeminen

Kuljetuspalveluja haetaan kirjallisella kuljetuspalveluhakemuksella, joita on saatavilla kuntayhtymän sosiaalikeskuksista tai Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän verkkosivuilla (<http://www.ylasavonsote.fi/kuljetuspalvelut>). Vuoden 2021 aikana käyttöön otetaan myös sähköinen hakemus. Hakemuksen liitteenä tulee toimittaa sellainen lääkärinlausunto, josta ilmenee hakijan sairaus tai vamma, arvio haitta-asteesta ja sen pitkäaikaisuudesta sekä kuvaus tämän hetkisestä liikkumis- ja toimintakyvystä ja mahdolliset kuntoutumisen suunnitelmat. Mikäli kuljetuspalveluja haetaan työ- tai opiskelumatkoihin, tulee hakemukseen liittää työ- tai opiskelutodistus.

Palvelutarpeen arviointi

Kuljetuspalvelutarpeen arviointi perustuu asiakkaan elämäntilanteen, elinympäristön ja hänen vammastaan ja/tai sairaudestaan aiheutuvan toimintarajoitteen kartoittamiseen. Palvelun tarpeen arvioinnissa pelkkä lääkärin lausunto ei ole riittävä, vaan lisäksi selvitetään asiakkaan liikkumismahdollisuudet hänen omassa asuin- ja toimintaympäristössään. Tarpeen mukaan pyydetään lausuntoja myös muilta tahoilta, esimerkiksi fysio- ja toimintaterapeuteilta. Lausuntoja käytetään apuna kuljetuspalvelupäätöksen tekemisessä.

Asiakkaan palvelutarpeen arvioimiseksi tehdään kotikäynti ja laaditaan asiakkaan palvelusuunnitelma, ellei niiden tekemistä katsota ilmeisen tarpeettomaksi sen johdosta, että tarpeellinen selvitys asumisolosuhteista, asiakkaan toimintakyvystä ja kuljetuspalvelujen tarpeesta on jo vammaispalvelujen viranhaltijan käytettävissä. Arvioitaessa

kuljetuspalvelujen tarvetta selvitetään mm. asiakkaan liikkumisessa käytettävien apuvälineiden tarve, joukkoliikenneyhteydet, matkat pysäkillä, asiakkaalle tärkeiden palvelujen sijainti. Arviointia tehtäessä selvitetään myös esteettömän joukkoliikenteen kuten palveluliikenteen käyttömahdollisuus.

Koematka

Sen selvittämiseksi, aiheuttaako asiakkaan vamma tai sairaus kohtuuttoman suuria vaikeuksia joukkoliikenteessä, voidaan joissakin tapauksissa tehdä koematka. Koematkan aikana fysioterapeutti tai muu soveltuva ammattihenkilö matkustaa asiakkaan kanssa yhdessä joukkoliikennevälineellä. Tarkoituksena on arvioida, minkälaisia vaikeuksia matkan aikana ilmenee ja ovatko ne niin suuria, että joukkoliikenteen käyttäminen olisi asiakkaalle kohtuuttoman vaikeaa. Koematkan käyttäminen palvelutarpeen arviointikeinona on tarkoituksenmukaista silloin, kun muulla selvityksellä ei saada riittävän tarkkaa tietoa asiakkaan toimintakyvystä joukkoliikenteessä.

Työ- ja opiskelumatkat

Työ- ja opiskelumatkoihin tarvittavat kuljetuspalvelumatkat myönnetään pääsääntöisesti asuin- ja lähikuntiin. Työmatkoina korvataan asunnon ja työpaikan väliset matkat. Matkoja ei myönnetä työnantajan määräyksestä tapahtuviin työn tekemiseen eikä yritystoimintaan liittyviin matkoihin. Kuljetuspalveluja voidaan myöntää opiskelumatkoihin silloin, kun opiskelu on tutkintoon johtavaa tai voi parantaa asiakkaan työllistymismahdollisuuksia. Tällaista opiskelua on myös vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus. Harrastusluonteiseen opiskeluun kuljetuspalveluja ei myönnetä.

Oman auton vaikutus kuljetuspalveluihin

Mikäli henkilö on saanut auton hankkimiseen vammaispalvelujen avustusta tai autoverolain mukaista autoveron palautusta, voidaan harkinnan mukaan rajoittaa kuljetuspalvelumatkojen käyttäminen tilanteisiin, joissa oman auton käyttö on estynyt. Asiakkaan tulee antaa selvitys, jos auton käyttö on estynyt joko kokonaan tai tilapäisesti.

Kuljetuspalvelujen käyttäminen oleskelupaikkakunnassa

Kuljetuspalveluja voidaan yksilölliseen harkintaan perustuen myöntää käytettäväksi myös toisessa kunnassa varsinaisen kuljetuspalvelun järjestämisalueen ulkopuolella esimerkiksi asiakkaan opiskelun, kuntoutuksen tai loman vuoksi. Kuljetuspalveluina ei kuitenkaan myönnetä matkoja asiakkaan kotikunnasta oleskelukuntaan. Oikeudesta käyttää kuljetuspalveluja oleskelukunnassa tehdään aina erillinen viranhaltijapäätös. Asiakkaan on siis aina haettava tätä oikeutta erikseen. Oleskelupaikkakunnalla käytetyt matkat sisältyvät asiakkaalle myönnettyjen matkojen määrään. Oleskelupaikkakunnalla tapahtuvista matkoista korvataan ainoastaan kohtuullisiksi katsottavat kustannukset.

Päätös kuljetuspalvelujen myöntämisestä

Kirjallisen päätöksen kuljetuspalvelujen myöntämisestä tekee vammaispalvelujen viranhaltija. Päätökseen kirjataan kaikki kuljetuspalveluina myönnettävät palvelut ja palvelulisät. Kuljetuspalvelut myönnetään joko toistaiseksi tai määräajaksi asiakkaan kuljetuspalvelutarpeen ja toimintakyvyn mukaan. Päätös tarkistetaan aina kun asiakkaan olosuhteet muuttuvat ja/tai asiakkaan palvelusuunnitelman päivityksen yhteydessä. Asiakkaalla on velvollisuus ilmoittaa vammaispalveluihin olosuhteissaan tapahtuvissa muutoksista, joilla on vaikutusta kuljetuspalvelujen tarpeeseen ja myöntämisperusteisiin. Tällaisia muutoksia ovat esimerkiksi toimintakyvyn muutokset, pitkäaikaishoitoon siirtyminen, muutto toiselle paikkakunnalle ja liikkumisen apuvälineitä (esim. pyörätuoli) koskevat muutokset.

4 KULJETUSPALVELUJEN SISÄLLÖN MÄÄRITYKSIÄ

Yhdensuuntainen matka ja omavastuuosuus

Asiakkaalle myönnettävät matkaoikeudet ovat yhdensuuntaisia matkoja. Yhdensuuntainen matka päättyy eri osoitteeseen, kuin mistä se on alkanut. Paluu kotiin tai matkan jatkuminen yhdestä asiointiosoitteesta toiseen on toinen yhdensuuntainen matka. Asiakas maksaa kuljetuspalvelumatkastaan omavastuuosuuden, jonka suuruus määräytyy joukkoliikenteen taksojen mukaan. Omavastuuosuus maksetaan jokaisesta yhdensuuntaisesta matkasta.

Avustamislisä

Kuljetuspalvelumatkaan kuuluu kuljettajalta saatava apu siirtyessä noutokohteesta autoon ja kuljetuksen päätepisteessä autosta sisätilaan. Mikäli asiakkaan toimintakyky lisäksi edellyttää, että hänen on kuljetuksen aikana matkustettava pyörätuolissaan ja siten kuljettaminen vaatii esteettömän auton käyttöä, myönnetään asiakkaalle erillisellä vammaispalvelujen viranhaltijapäätöksellä oikeus avustamislisään osana hänelle myönnettyjä kuljetuspalveluja.

Porrasvetolisä

Vammaispalvelujen viranhaltijapäätöksellä osana asiakkaan kuljetuspalveluja myönnetään porrasvetolisä, mikäli asiakas tarvitsee avustusta ja kuljetusta siten kuin on avustamislisän kohdalla kuvattu sekä lisäksi häntä vedetään käsivoimin tai erityisen CE-merkityn porraskii-
pijän avulla rakennuksen sisällä olevissa portaissa tai luhtikäytävällä varustetun kerrostalon ulkopuolella olevissa portaissa. Porrasvetolisää ei myönnetä esimerkiksi omakotitalon kuis-
tin portaissa tarvittavaan avustamiseen. Porrasvetolisää ei myöskään myönnetä ns. julkisiin tiloihin, joiden edellytetään olevan esteettömiä.

Saattajaoikeus

Vammaispalvelulain mukaan kuljetuspalveluihin tulee tarvittaessa sisältyä myös saattajapalvelu, minkä tarkoituksena on mahdollistaa kuljetuspalvelujen käyttö. Mikäli kuljetuspalveluasiakkaalle on myönnetty myös saattajapalvelu, voi asiakkaan mukana tällöin kulkea maksutta yksi henkilö saattajana/avustajana. Asiakas vastaa itse saattajan hankkimisesta.

Saattajaoikeus myönnetään, mikäli henkilö tarvitsee toisen henkilön apua niin paljon, että taksin kuljettajan antama apu ei ole riittävä. Saattajapalveluilla tarkoitetaan välittömästi ennen matkaa, matkan aikana ja välittömästi matkan jälkeen tapahtuvaa avustamista. Saattajapalvelun tarkoituksena on mahdollistaa kuljetuspalvelujen käyttö, eikä sitä voida ulottaa

muihin tarkoituksiin esimerkiksi avustamiseen kaupassa tai asioinnissa. Saattajapalvelun tarpeen arvioi vammaispalvelujen viranhaltija kuljetuspalvelupäätöstä tehdessä tai myöhemmin asiakkaan avun tarpeen lisääntyessä. Saattajapalvelun tarvetta arvioitaessa päätöksenteossa otetaan huomioon asiakkaalle jo myönnetty kuljetuspalvelut (esim. avustamislisä).

Odotusaika

Yhdensuuntaiseen matkaan voi sisältyä yksi matkan aikana tapahtuva enintään 15 minuutin mittainen pysähdys reitin varrella. Ylimenevän odotusajan osan maksaa asiakas itse. Kuljetuspalvelumatkaan ei kuulu matkan alussa tai sen pääteosoitteessa tapahtuva odotus, jonka asiakas maksaa kokonaisuudessaan itse.

Suorasoitto-oikeus

Yksilölliseen harkintaan perustuen kuljetuspalvelujen järjestämistapaan voidaan tarvittaessa tehdä poikkeus vakiotaksin käyttöoikeuden suhteen. Suorasoitto-oikeus vakiotaksin käyttöön voidaan myöntää ainoastaan sellaisesta vammasta tai sairaudesta aiheutuvasta syystä, joka välttämättä edellyttää saman kuljettajan kuljetuspalvelujen käyttämistä. Järjestämistavasta poikkeamisesta tehdään aina vammaispalvelujen viranhaltijapäätös ja asiakkaan on haettava suorasoitto-oikeutta kirjallisesti.

5 KULJETUSPALVELUJEN KÄYTTÄMINEN

Kuljetuspalvelujen maksukortti

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymässä kuljetuspalveluoikeuden todentamiseen käytetään kuljetuspalvelujen maksukorttia. Kortti tilataan asiakkaalle, kun päätös kuljetuspalvelujen myöntämisestä on tehty. Maksukortti toimitetaan asiakkaalle postitse yhdessä kortin käyttöohjeiden kanssa. Kuljetuspalvelujen maksukortti on henkilökohtainen eikä sitä saa luovuttaa toisen henkilön käyttöön. Asiakkaan tulee varautua todistamaan henkilöllisyytensä maksukorttia käyttäessään. Mikäli maksukorttia käytetään ohjeiden vastaisesti, on seurauksena palvelun keskeyttäminen tai lakkauttaminen sekä mahdolliset rikosoikeudelliset seuraamukset. Ohjeiden vastaisen tai vilpillisen toiminnan seurauksena korvatut matkakustannukset peritään takaisin. Kuljetuspalvelujen maksukortti on asiakkaalle maksuton. Mikäli asiakas kadottaa korttinsa, joutuu hän itse kustantamaan uuden kortin. Kortin käyttöänsä päättyessä asiakkaalle toimitetaan maksutta uusi kortti.

Matkan tilaaminen ja maksaminen

Kuljetuspalvelumatkat tilataan hankintasopimuksen mukaisten kuljetuspalvelua tuottavien yrittäjien ilmoittamista numeroista. Kuljetuspalvelumatka tulee tilata hyvissä ajoin etukäteen, mielellään viimeistään matkaa edeltävänä päivänä. Asiakkaan tulee kuljetuspalveluja käyttäessään esittää maksukortti matkan alussa kuljettajalle, joka tarkistaa matkustusoikeuden. Matkan jälkeen kortilta vähentyy yksi matkakerta yhtä yhdensuuntaista matkaa kohden. Kuljetuspalvelujen käyttäjältä peritään taksimatkoista omavastuuosuutena joukkoliikenteen taksojen suuruinen maksu yhtä yhdensuuntaista matkaa kohden. Asiakas maksaa omavastuuosuuden autoilijalle matkan päätyttyä. Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä voi tarvittaessa pyytää

asiakkaalta selvityksen omavastuuosuuden maksamisesta. Kuntien palveluliikenteen PALI-autoissa matkustamisesta ei peritä omavastuuosuutta matkustettaessa kuljetuspalvelujen maksukortilla.

Matkojen yhdistely

Kuljetuspalveluasiakkaita kannustetaan matkojen vapaaehtoiseen yhdistelyyn. Yhdistellyistä matkoista maksetaan jaettu omavastuuosuus. Yhdistelymatka on matka, jonka kuljetuspalveluasiakkaat tekevät saman reitin varrella tapahtuvissa matkoissa. Yhdistellyllä matkalla kaikkien kuljetuspalvelukortit luetaan auton maksupäätteessä ja matka kuitataan kaikkien asiakkaiden kortilta tehdyksi.

Asiaa koskevat säädökset:

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380

Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 18.9.1987/759